

Türkiye’de Göçmen Kadın Girişimciliği: İstanbul Örneği¹

Immigrant Women Entrepreneurship in Türkiye: The Istanbul Example

Gürsel IŞIK ^a

Ömer ÇAHA ^b

Öz

Göç, tarih boyunca toplumları şekillendiren bir olgu olarak, özellikle son yıllarda savaşlar, ekonomik krizler ve çevresel felaketlerle artış göstermiştir. Göçmenlerin gittikleri ülkelerde entegrasyon süreçleri, özellikle girişimcilik bağlamında önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. İstanbul’da yaşayan göçmen kadın girişimciler, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak yerel ekonomiye katkıda bulunurken, dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, finansal zorluklar ve bürokratik engeller gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu çalışma, göçmen girişimci kadınların karşılaştıkları zorlukları aşma stratejilerini ve sosyo-ekonomik hayata yaptıkları katkıları tespit etmek üzere İstanbul’da yaşayan ve burada işletmesi bulunan göçmen girişimci kadınlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, göçmen girişimci kadınların iş dünyasında karşılaştıkları zorlukların çok boyutlu olduğunu ve bu zorlukların üstesinden gelme sürecinde toplumsal kabullenmenin yanı sıra sosyal sermayenin kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına göre göçmen kadınlar, karşılaştıkları zorlukları farklı yöntemlerle aşmakta, katma değer yaratarak varlıklarını sürdürmekte ve ülke

¹ Bu makale yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^a Yüksek lisans öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, gursell.2023@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1386-5690>

^b Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ocaha@ticaret.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0226-9543>

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Işık, G., ve Çaha, Ö., (2025), Türkiye’de Göçmen Kadın Girişimciliği: İstanbul Örneği, Toplum ve Kimlik Dergisi, 2(1),147-167, Doi: 10.5281/zenodo.14789899

Geliş Tarihi (Received):01.10.2024 / Revizyon (Revision): 10.11.2024 / Kabul Tarihi (Accepted):22.12.2024

ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadırlar. Göçmen kadın girişimciler, İstanbul'da iş dünyasında önemli bir rol oynamalarına rağmen, literatürde yeterince incelenmemiştir. Çalışmalar genellikle erkek göçmenler üzerine yoğunlaşmış ve kadınların karşılaştığı zorluklar göz ardı edilmiştir. Bu araştırma, göçmen kadınların iş dünyasında yaşadığı dil bariyerleri, kültürel uyum, finansal kaynaklara erişim ve bürokratik engeller gibi sorunları ve Türk ekonomisine katkılarını ele almaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, girişimcilik, kadın girişimciler, göçmen kadın, toplumsal uyum, sosyo-ekonomik değer.

Abstract

Migration, as a phenomenon that has shaped societies throughout history, has increased, especially in recent years, due to wars, economic crises, and environmental disasters. The integration processes of migrants in their countries of destination have become an important research topic, especially in the context of entrepreneurship. While immigrant women entrepreneurs living in Istanbul contribute to the local economy by gaining economic independence, they encounter problems such as language barriers, cultural differences, financial difficulties, and bureaucratic obstacles. This study was conducted on migrant entrepreneur women who live in Istanbul and own businesses. The research findings reveal that the problems immigrant women entrepreneurs face in the business world are multi-dimensional and that social acceptance and social capital play a critical role in overcoming these difficulties. According to the research findings, immigrant women overcome the problems they face with different methods, sustain their existence by creating economic value, and make significant contributions to the country's economy. Despite playing a significant role in Istanbul's business world, migrant women entrepreneurs have not been sufficiently studied in the literature. Research has typically focused on male migrants, neglecting the challenges faced by women. This study addresses the issues that migrant women experience in the business world, such as language barriers, cultural adaptation, access to financial resources, and bureaucratic obstacles, as well as their contributions to the Turkish economy.

Keywords: Migration, entrepreneurship, women entrepreneurs, socio-economic contributions, social integration.

1. Giriş

Göç, insanlık tarihi boyunca toplumları şekillendiren ve uluslararası ilişkilerin önemli bir parçası olan dinamik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç hareketleri, bireylerin yaşam alanlarını terk ederek daha iyi koşullar arayışına girmelerine yol açan ekonomik, sosyal, politik ve çevresel birçok faktörün etkisiyle meydana gelir (Tekin, 2011: 93). Özellikle son yıllarda, savaşlar, ekonomik krizler, çevresel felaketler ve politik baskılar nedeniyle artan göç dalgaları, küresel düzeyde önemli sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlere neden olmuştur (Şenay, 2010: 255). Bu bağlamda, göçmenlerin gittikleri ülkelerde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelme süreçleri, akademik çalışmaların odak noktalarından biri haline gelmiştir. Göçmenlerin sosyo-ekonomik hayata entegrasyonu, göçmen girişimciliği bağlamında değerlendirildiğinde, bu süreçlerin başarılı bir şekilde yönetilmesi hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumların refahına katkı sağlayabilir.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca birçok göç dalgasına ev sahipliği yapmış bir ülke olarak, günümüzde de önemli bir göç merkezi haline gelmiştir. İstanbul ise bu göç hareketlerinin en yoğun yaşandığı şehirlerden biri olup, göçmenlerin hem ekonomik hem de sosyal hayata entegrasyon süreçlerinin önemli bir laboratuvarını oluşturmaktadır. Göçmen kadınlar, İstanbul'da kendi işlerini kurarak hem ekonomik bağımsızlıklarını elde etmekte hem de yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ancak bu süreçte dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, finansal zorluklar ve bürokratik engeller gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Göçmen kadın girişimciler, İstanbul'da iş dünyasında önemli bir yer edinmelerine rağmen yeterince araştırmaya konu olmamıştır. Literatürde, göçmen girişimciliği üzerine yapılan çalışmaların çoğu, erkek göçmenler üzerine yoğunlaşmış olup, kadın girişimcilerin karşılaştığı spesifik sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm yolları yeterince ele alınmamıştır. Bu durum, göçmen kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik hayata entegrasyon süreçlerinin, iş süreçlerinde yaşadıkları zorlukların ve yerel ekonomiye olan katkılarının tam anlamıyla anlaşılmasını gölgede bırakmaktadır. Göçmen kadınların girişimcilik deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları derinlemesine incelemek, bu alandaki literatürdeki boşlukları doldurmak açısından önemlidir. Bu çalışma buradan hareketle, göçmen kadın girişimcilerin iş dünyasında karşılaştıkları dil bariyerleri, kültürel uyum sorunları, finansal kaynaklara erişim zorlukları ve

bürokratik engeller gibi problemlerin yanı sıra onların ürettiği katma değerın Türk ekonomisine olan katkısını ele almaktadır.

2. Göçmen Kadın Girişimciliği

Göçmen kadın girişimciliği, son yıllarda uluslararası göç ve ekonomik entegrasyon süreçleri bağlamında giderek daha fazla önem kazanan bir araştırma alanı haline gelmiştir. Göçmenlerin geldikleri toplumlarda karşılaştıkları zorlukları aşma ve ekonomik fırsatları değerlendirme kapasiteleri, girişimcilik faaliyetleri ile doğrudan ilişkilidir (Chand & Ghorbani, 2011: 594). Literatürde, göçmen kadın girişimciliği üzerine yapılan çalışmalar, bu bireylerin hem göçmen olmanın hem de kadın olmanın getirdiği ikili dezavantajla nasıl başa çıktıklarını ve bu sürecin ekonomik ve sosyal katkılarını ele almaktadır.

Göçmen kadın girişimciliği hem yerel hem de uluslararası literatürde önemli bir yere sahiptir. Göçmen kadınların iş dünyasındaki varlığı, ekonomik kalkınma ve sosyal entegrasyon süreçlerine yaptığı katkılar açısından kritik öneme sahiptir. Literatürde yer alan çalışmalar, bu bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamda karşılaştıkları zorlukları aşma süreçlerine odaklanmaktadır. Göçmen kadın girişimciler, genellikle bir yandan yeni bir topluma uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan iş dünyasında başarılı olabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. Bu bağlamda, göçmen kadınların iş dünyasında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukları aşmak için geliştirdikleri stratejiler, geniş bir literatür tarafından ele alınmaktadır (Kloosterman & Rath, 2001: 1).

Kloosterman ve Rath (2001), karma yerleşiklik modelini kullanarak göçmenlerin iş kurma süreçlerinde karşılaştıkları fırsat ve zorlukları analiz etmektedir. Bu model, göçmen girişimcilerin yerel pazar dinamiklerini ve etnik toplulukların kaynaklarını nasıl kullandıklarını vurgulamaktadır (Kloosterman & Rath, 2001: 1). Göçmen kadınlar, kendi etnik topluluklarından elde ettikleri destekle iş kurma süreçlerine başlamakta, ancak yerel pazarda sürdürülebilir bir başarı elde edebilmek için bu toplulukların ötesine geçmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, göçmen kadınların iş dünyasında karşılaştıkları zorlukların ve geliştirdikleri stratejilerin karmaşıklığını ortaya koymaktadır (Wang, 2010: 432).

Göçmen kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorluklar arasında dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, yasal düzenlemeler ve sınırlı sosyal sermaye önemli yer tutmaktadır. Göçmen kadınlar, geldikleri ülkelerde dil bariyerleri ile karşılaşmakta ve bu durum, işlerini kurma ve sürdürme süreçlerinde önemli engeller oluşturmaktadır. Dil engelleri, göçmen kadın

girişimcilerin yerel pazarlarla etkileşimini sınırlamakta ve işlerini sürdürülebilir kılma noktasında ciddi zorluklar yaratmaktadır. Bu bağlamda, dil bariyerleri göçmen kadınların iş süreçlerinde aksamalara ve fırsat kayıplarına yol açmaktadır (Kloosterman, van der Leun, & Rath, 2002). Bu zorluklar, göçmen kadın girişimcilerin iş dünyasındaki yerlerini sağlamlaştırmak için büyük çaba sarf etmelerini gerektirmektedir. Bununla birlikte, dil engellerinin üstesinden gelmek için yerel topluluklarla daha fazla etkileşimde bulunma ve yerel dili öğrenme çabaları da literatürde vurgulanmaktadır.

Göçmen kadınların karşılaştıkları zorluklar sadece dil engelleri ile sınırlı değildir. Kültürel farklılıklar da göçmen kadınların iş dünyasında başarılı olmalarını güçleştirmektedir. Farklı kültürel normlar ve iş yapma biçimleri, göçmen kadınların yerel iş dünyasında kabul görmelerini zorlaştırabilir. Bu durumda, göçmen kadın girişimciler, yerel kültüre adapte olabilmek için büyük çaba sarf etmekte ve bu süreçte çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. Bazı göçmen kadınlar, kendi kültürel miraslarından faydalanarak niş pazarlar yaratmakta ve bu sayede rekabet avantajı elde edebilmektedirler. Bu tür stratejiler, göçmen kadınların iş dünyasında başarılı olma olasılığını artırmakta ve onların toplumsal entegrasyon süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Kabeer, 1999). Göçmen kadınların iş yapma süreçlerinde geliştirdikleri stratejiler, onların toplumsal entegrasyon süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

Göçmen kadınların iş kurma süreçlerinde karşılaştıkları bir diğer önemli zorluk ise finansal kaynaklara erişimdir. Göçmen kadınlar, genellikle geleneksel finansman kanallarına erişimde zorluk yaşamakta ve bu durum, işlerini büyütme ve sürdürülebilir kılma noktasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Geleneksel finansman kanallarına erişimdeki zorluklar, göçmen kadın girişimcilerin işlerini kurma ve büyütme süreçlerinde büyük bir dezavantaj yaratmaktadır. Wang (2010), göçmenlerin iş kurma eğilimlerinin genellikle kendi etnik gruplarına yönelik aile bağlarına ve bu bağların getirdiği finansal desteklere dayandığını belirtmektedir. Bu durum, göçmen kadın girişimcilerin iş kurma ve yürütme süreçlerinde finansal kaynaklara erişiminin önemini vurgulamaktadır (Wang, 2010: 432). Göçmen kadınların finansal kaynaklara erişimlerini artırmak için kendi toplulukları içinde oluşturdukları dayanışma ağları ve mikro kredi gibi alternatif finansman yöntemleri, literatürde sıkça tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, mikro finans ve topluluk temelli finansman modelleri, göçmen kadın girişimcilerin iş kurma ve büyütme süreçlerini desteklemek için önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Bürokratik engeller ve yasal düzenlemelerin karmaşıklığı, göçmen kadın girişimciler için bir diğer zorluk olarak literatürde yer almaktadır. Yerel yasal düzenlemeler ve bürokratik süreçler, göçmen girişimcilerin iş kurma ve işlerini yürütme süreçlerinde önemli bir engel oluşturmaktadır. Göçmen kadınlar, özellikle yerel iş düzenlemeleri, vergi yasaları ve iş izinleri konularında bilgi eksikliği nedeniyle zorluklar yaşamaktadır. Bu engeller, göçmen kadınların resmi iş dünyasına entegrasyonunu zorlaştırmakta ve bazen kayıt dışı çalışmaya itmektedir. Örneğin, bazı göçmen kadın girişimciler, yasal süreçlerin zorluklarını aşmak için iş yerlerini başka birinin adına açmakta veya resmi açılış olmadan faaliyetlerini sürdürmektedir. Kayıt dışı çalışma, göçmen kadın girişimcilerin iş güvencesi, sosyal haklar ve yasal koruma gibi avantajlardan mahrum kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, göçmen kadın girişimcilerin hem ekonomik hem de sosyal anlamda dezavantajlı bir konumda kalmalarına yol açmaktadır (Özyılmaz & Yavuzer, 2016).

Göçmen kadın girişimciliği üzerine yapılan araştırmalar, bu bireylerin karşılaştıkları zorlukların yanı sıra sahip oldukları fırsatları ve bu fırsatları nasıl değerlendirdiklerini de ele almaktadır. Literatürde, göçmen kadınların sosyal sermayeyi geliştirmek, yerel ağlara katılmak ve kültürel farklılıkları avantaja dönüştürmek için çeşitli stratejiler geliştirdikleri belirtilmektedir. Bu stratejiler arasında, etnik ağlar kurma, topluluk temelli destek gruplarına katılmak ve yerel topluluklarla kültürel alışverişlerde bulunmak gibi yöntemler yer almaktadır. Bu tür stratejiler, göçmen kadın girişimcilerin sosyal ve ekonomik sermaye birikimlerini artırmalarına, yerel pazarlara daha etkin bir şekilde girmelerine ve işlerini sürdürülebilir kılmalarına yardımcı olmaktadır (Zhou, 2004). Özellikle etnik ağlar, göçmen kadın girişimcilerin iş süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları aşmak için önemli bir destek mekanizması olarak işlev görmektedir.

Göçmen kadın girişimciliği, sadece ekonomik kalkınma açısından değil, aynı zamanda sosyal entegrasyon süreçleri bakımından da kritik öneme sahiptir (Baycan-Levent & Nijkamp, 2009). Göçmen kadınların girişimcilik faaliyetleri, toplumsal cinsiyet normları ve bu normların iş gücü piyasasındaki yansımaları ile de yakından ilişkilidir. Göçmen kadın girişimciler hem cinsiyet hem de göçmenlik kimliklerinden kaynaklanan dezavantajlarla mücadele etmektedirler. Kadınların farklı kimliklerden dolayı karşılaştıkları zorluklar veya dışlanmalar literatürde kesişimsellik kavramı ile ifade edilmektedir. Kesişimsellik yaklaşımına göre kadın birçok kimliğin çakışmasından kaynaklanan zorluklarla karşılaşmaktadır (Walby & Strid, 2012). Göçmen kadınların iş dünyasında karşılaştıkları çifte

dezavantaj onların ekonomik ve sosyal hayata entegrasyon süreçlerini doğal olarak güçleştirmektedir (Kabeer, 1999). Ancak göçmen kadınlar buna rağmen iş kurmak suretiyle kendi statülerini geliştirdikleri gibi diğer göçmenlere ve yaşadıkları ülkeye ekonomik açıdan katkı sağlamaktadırlar.

3. Araştırma Yöntemi

Araştırmada, göçmen kadınların karşılaştıkları zorluklar, sosyo-ekonomik katkıları ve başarılı oldukları stratejilerin anlaşılması amacıyla vaka çalışması yaklaşımı benimsenmiştir. Bilindiği gibi vaka çalışması, belirli bir grubun ya da olgunun ayrıntılı şekilde incelenmesine imkân tanıyan nitel bir araştırma yöntemidir (Guthrie, 2010: 66-76). Araştırmanın örneklemini, İstanbul'da yaşayan ve çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren göçmen girişimci kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmada 9 Suriyeli, 1 Sırbistanlı, 1 İranlı, 1 Mısırlı ve 1 Sudanlı olmak üzere 13 kadın girişimciye yer verilmiştir. Örneklem seçimi, kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi, özellikle belirli bir gruba erişimde güçlük çekilen durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, araştırmaya dahil edilen ilk katılımcı veya katılımcılar, araştırmacıya diğer potansiyel katılımcılar hakkında bilgi sağlar ve böylece örneklem genişletilir. Bu yöntem, özellikle göçmen kadın girişimciler gibi belirli bir topluluk içinde yer alan bireylerin araştırılması için uygun bir örneklem yöntemidir (Khan & Reaside, 2014: 77-78).

Araştırmanın saha çalışması yarı yapılandırılmış mülakat tekniği üzerine bina edilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, araştırmacının belirlediği ana soruların yanı sıra, katılımcıların özgürce ifade edebileceği görüşler sunmalarına imkân tanıyan bir veri toplama aracıdır. Bu mülakat türü, katılımcıların kendi deneyimlerini kendi zaviyelerinden anlatmalarına imkân tanır, bu da araştırmacının konuyu farklı boyutlarıyla derinlemesine incelemesini sağlar. Yarı yapılandırılmış mülakatlarda, görüşmeciler sorularını önceden hazırlayarak mümkün olduğunca net hale getirmeye çalışır. Görüşme sırasında ise soruların anlaşılmadığı ya da beklenmedik sorunların ortaya çıktığı durumlarda, bu soruları yeniden düzenleyip düzelterek katılımcıya tekrar sunar (Polat, 2022: 172). Mülakatların bir kısmı yüz yüze, bir kısmı ise online olarak gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze mülakatlar ya katılımcıların iş yerlerinde veya kendilerini rahat hissettikleri başka bir mekânda gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarla ilgili genel olarak sesli kayıtlar alınmıştır. Ancak sesli kayıt için izin alınamayan durumlarda not tutularak katılımcıların paylaştıkları bilgiler kaydedilmiştir.

Araştırma kapsamında toplanan nitel veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, nitel verilerin içindeki ana temaları ve desenleri belirlemeye yönelik bir tekniktir. Bu yöntem, verilerin sistematik bir şekilde incelenmesini ve anahtar temaların ortaya çıkarılmasını sağlar. Tematik analiz, katılımcıların deneyimlerini, anlamlarını ve gerçekliklerini açıklayan özcü ya da gerçekçi bir yöntem olarak kullanılabilir gibi; olayların, gerçekliklerin, anlamların ve deneyimlerin etkilerini araştıran yapısalcı bir yöntem olarak da işlev görebilir (Çarıkçı, vd, 2024: 127). Tematik analiz süreci, mülakatların transkripsiyonu ile başlamış, ardından verilerin kodlanması ve ana temaların belirlenmesi ile devam etmiştir. Kodlama sürecinde, verilerde tekrar eden temalar ve kalıplar belirlenmiş ve bu temalar üzerinden tasnif ve analizler yapılmıştır.

4. Göçmen Girişimci Kadınların Yaşadığı Dil Engeli

Göçmen kadın girişimciler, Türkiye'de iş yapma süreçlerinde en büyük zorluklardan biri olarak dil bariyeriyle karşılaşmaktadır. Özellikle Türkçe dilini yeterince bilmemeleri, iş süreçlerini yönetmede, müşteri ilişkilerini yürütmede ve resmi işlemleri tamamlamada büyük engeller oluşturmuştur. Bu durum, sosyal entegrasyonu geciktirmiş ve iş süreçlerinin verimliliğini düşürmüştür. Bazı girişimciler, dil yetersizliği nedeniyle resmi işlemler sırasında ekstra maliyetlerle karşı karşıya kalmış, bu da işlerini büyütme süreçlerini olumsuz etkilemiştir.

Bir katılımcı, bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *"İlk başta Türkçe bilmediğim için çok zorlandım. Hem müşteriyle hem de tedarikçilerle iletişim kurmak neredeyse imkansızdı. Türkçe öğrenmeye çalıştım ama bu süreç çok yavaş ilerledi."* Bu durum, göçmen kadınların iş hayatında karşılaştıkları dil sorunlarının, işlerini büyütme ve sürdürülebilirliklerini sağlama konusunda önemli bir engel teşkil ettiğini göstermektedir.

Tablo 1: Dil Bariyeri ile İlgili Karşılaşılan Zorluklar ve Etkileri

Zorluk	Etkileri
Türkçe yeterliliği eksikliği	Müşteri kaybı, yanlış anlaşılmalara
İş belgelerini anlamama	Yanlış evrak doldurma, cezai işlemler
Sosyal ilişkilerde zorluk	Yalnızlık, iş ağlarını genişletememe

Göçmen sorunlarının başında, iletişimin temel aracı olan dil gelmekte olup, göçmenin yabancı bir kültürle karşılaştığında kendini ifade etmesinde ve karşılıklı etkileşimi yönlendirmesinde dilin önemli bir rol oynadığı; bu alandaki çalışmaların neredeyse tamamında dil probleminin ortak bir sorun olarak belirlendiği görülmektedir (Yeter, 2018: 114).

Türkiye'de Suriyeli girişimcilerle ilgili birçok çalışma Hatay, Antep ve Kilis gibi sınır şehirlerine odaklanmaktadır. Bu çalışmalarda, Suriyelilerin yerel halkla dil problemi yaşamamaları ve bölge kültürüne aşina olmaları nedeniyle yerel piyasalara yönelik üretim ve satış yaptıkları belirtilmektedir. Ancak İstanbul üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Parlak & Güler, 2022: 853-854).

Dil bariyerinin aşılması ihtiyacı, katılımcılar arasında en çok vurgulanan konulardan biridir. Bazı katılımcılar, Türkçe dil kurslarına katılarak ya da iş yerlerinde Türkçe bilen çalışanlar istihdam ederek bu sorunun üstesinden geldiklerini belirtmiştir. Dil öğrenme sürecini hızlandırmak ve kolaylaştırmak için, bazı katılımcılar dil öğrenme uygulamalarını kullanmış, diğerleri ise Türk arkadaşlarından destek almıştır.

Literatürde, dil bariyerlerinin göçmen girişimcilerin iş yaşamına entegrasyonunda önemli bir engel teşkil ettiği sıkça vurgulanmaktadır. Bu çalışmada da dil bariyerlerinin, özellikle Türkçe bilmeyen göçmen kadın girişimciler için hem iş süreçlerini hem de müşteri ilişkilerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bazı araştırmacılar, dil yeterliliğinin eksikliğinin iş kurma ve yönetme süreçlerini zorlaştırdığını belirtmektedirler (Soysal, 2010: 101). Çalışmanın bulguları, literatürdeki bu görüşlerle uyumlu olarak, dil eğitimi ve yerel topluluklarla etkileşim stratejilerinin bu engellerin aşılmasında etkili olduğunu göstermektedir.

5. Göçmen Kadın Girişimcilerde İş Kültürüne Uyum Zorlukları

Göçmenlerin ev sahibi toplumla uyum süreci, en çok istihdama katılım ve üretken bir rol üstlenmeleriyle hız kazanır. Göçmenlerin iş gücüne dahil olarak yeteneklerini ve emeklerini topluma sunmaları hem bireysel gelişimlerine hem de yaşadıkları toplumun ekonomik kalkınmasına olumlu katkılar sağlar. Ancak, sürekli olarak sosyal ve ekonomik yardımlarla hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaları, bu doğal uyum sürecini sekteye uğratar. Bu durum, göçmenlerin bağımsız ve üretken bireyler olarak toplumda yer edinmelerini geciktirir ve ev sahibi toplumla aralarındaki bağların zayıf kalmasına neden olur. Toplumla bütünleşme sadece kültürel uyumla sınırlı kalmamalı, ekonomik katılım ve kendi ayakları üzerinde durabilme yetisiyle de desteklenmelidir (Çaha, vd., 2020: 127). Bu bağlamda, sürdürülebilir

uyum süreci, göçmenlerin sosyal yardımlara bağımlı olmadan, aktif bir şekilde topluma katkı sunmalarıyla gerçekleşir.

Göçmen kadın girişimcilerin karşılaştıkları diğer bir zorluk, iş kültürüne uyum sürecidir. Bu süreçte genel anlamda Türkiye'deki birçok göçmen profilinde sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin Suriyeli göçmen istihdam eden ya da daha önce etmiş işverenler, Suriyeli göçmen çalışanların Türk iş kültürü ile uyuşmayan bir dizi davranış sergilediklerini belirtmektedir. Bu farklar özellikle çalışma saatlerine riayet, toplantı düzenine uyum, çalışma performansı ve maaş ödeme biçimlerinde kendini göstermektedir. Genel kanı, Suriye iş kültürünün, Türkiye'nin düzenli ve sistemli çalışma yapısına uygun olmadığı, bu nedenle uyum sağlamanın zor olduğudur (TİSK, 2020: 93).

Türkiye'nin kültürel normları ve iş yapma biçimleri, birçok göçmen için başlangıçta anlaşılması zor olabilmektedir. Bu durum, özellikle sosyal sermaye oluşturma ve müşteri ilişkilerini yönetme konularında önemli bir etkiye sahiptir. Katılımcılar, yerel halkla iş yaparken farklı kültürel beklentilerle karşılaştıklarını ve bu durumun zaman zaman çatışmalara yol açtığını belirtmişlerdir. Bir katılımcının şu ifadeleri bu gerçeğin altını çizmektedir: *"İlk başta, Türk müşterilerimle nasıl doğru bir iletişim kuracağımı bilemiyordum. Kültürel normlar nedeniyle bazı müşterilerle anlaşmakta zorlandım. Zamanla bu normları öğrendim ama bu süreçte birçok sorun yaşadım."* Bu ifade, kültürel farklılıkların göçmen kadın girişimcilerin iş ilişkilerinde nasıl zorluklar yaratabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Kültürel Uyum Zorluklarının İş Faaliyetlerine Etkileri

Kültürel Uyum Zorluğu	Etkileri
Yerel iş kültürünü anlamama	Müşteri memnuniyetsizliği, iş kaybı
Sosyal normlara uyum sağlama	İş ilişkilerinde çatışmalar, müşteri kaybı
İş ahlakı ve değerlerde farklılık	İş yerinde içsel çatışmalar, verimlilik kaybı

Kültürel uyum zorluklarının üstesinden gelmek için katılımcılar, yerel kültürü öğrenmeye yönelik çabalarını artırmışlardır. Bazı katılımcılar, iş yapma biçimlerini Türk kültürüne adapte etmek için yerel danışmanlarla çalışmış, diğerleri ise Türk iş dünyasındaki uygulamaları

gözlemleyerek kendi iş stratejilerini geliştirmiştir. Bu süreçte yerel iş dünyası ile uyum sağlamak, katılımcıların iş başarılarını artırmalarına ve müşteri memnuniyetini sağlamalarına yardımcı olmuştur. Bulgular, bu uyum sürecinin zaman alıcı olduğunu ve başlangıç aşamalarında iş kayıplarına yol açtığını ortaya koymaktadır. Farklı kültürel normların iş yapma biçimlerini etkilediği ve zaman zaman çatışmalara neden olduğu anlaşılmaktadır.

Literatürdeki çalışmalar, kültürel farklılıkların göçmenlerin iş yaşamına entegrasyonunu zorlaştırdığına işaret etmekte olup, bu çalışmanın bulguları da bu görüşleri desteklemektedir. Benzer bir çalışmaya imza atan Kaur kültürel entegrasyonun zorluklarına ve bu zorlukların iş yaşamında nasıl yansıdığına dikkat çekmiştir (Kaur, 2014: 129). Bu çalışmada elde edilen bulgular da göçmen kadın girişimcilerin Türkiye’de toplumsal normlar ve cinsiyet rolleri gibi kültürel farklılıklarla başa çıkmak zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır.

6. Göçmen Girişimci Kadınlarda Finansal Kaynaklara Erişim Sorunu

Finansal kaynaklara erişim sorunu, göçmen girişimci kadınların iş hayatında ilerlemelerini engelleyen en büyük etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde de Türkiye’ye göç eden bireylerin sosyal uyumlarını zorlaştıran temel unsurlar arasında dil güçlükleri ve ekonomik problemler yer almakta, bu sorunlar göçmen girişimci kadınların hem yerel piyasaya entegrasyonlarını hem de iş kurma süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kara, Yapucuoğlu, & Ballı, 2023: 432). Finansal kaynaklara erişimde yaşanan zorluklar, göçmen girişimcilerin işlerini büyütme ve sürdürülebilir hale getirmelerini daha da karmaşıktır. Mülakatlar sırasında, katılımcılar sermaye bulma ve krediye erişim konularında büyük sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle bankaların göçmenlere yönelik kredi politikalarının katı olması ve göçmenlerin mali geçmişlerini değerlendirmedeki zorluklar, finansal erişimi kısıtlayan faktörler arasında yer almaktadır.

Bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: “*İşimi kurarken en büyük sorunlardan biri finansmandı. Bankalardan kredi almak neredeyse imkansızdı; çünkü göçmen olduğum için mali geçmişim yetersiz kabul edildi. Ailemin ve arkadaşlarımın desteği olmasaydı işimi kuramazdım.*” Bu ifade, göçmen kadın girişimcilerin finansal erişim konusundaki zorluklarını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Finansal Erişim Sorunlarının İş Kurma Sürecine Etkileri

Finansal Erişim Sorunu	Etkileri
Krediye erişim zorlukları	İş kurma sürecinde sermaye yetersizliği
Yatırım bulma güçlükleri	İş büyüme süreçlerinin yavaşlaması, kısıtlı gelişim
Mali geçmişin yetersizliği	Bankalar tarafından reddedilen kredi başvuruları

Finansal erişim sorunlarını aşmak için katılımcılar, alternatif finansman kaynakları arayışına girmiştir. Bazıları, aile ve arkadaşlarından borç alarak sermaye oluştururken, bazıları ise mikro finans kuruluşlarından destek almıştır. Ayrıca, bazı katılımcılar iş ortaklıkları kurarak finansal riskleri paylaşmış ve bu sayede sermaye sorunlarını hafifletmişlerdir.

Finansal kaynaklara erişim, literatürde göçmen girişimciliğin önündeki önemli engellerden biri olarak tanımlanmaktadır. Göçmen girişimcilerin finansal kaynaklara erişimde karşılaştıkları zorluklar, iş kurma ve işletme süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Kloosterman & Rath, 2001). Bu çalışmada da göçmen kadın girişimcilerin bankalardan kredi alma konusunda yaşadıkları zorluklar vurgulanmıştır. Bu zorluklar, literatürdeki benzer bulgularla örtüşmekte olup, göçmenlerin finansal kaynaklara erişiminin sınırlı olmasının iş büyütme kapasitelerini kısıtladığı sonucunu desteklemektedir. Örneğin, Ram, Jones ve Villares-Varela (2017) gibi araştırmacılar da finansal kısıtlamaların göçmen girişimcilerin işlerini ölçeklendirmesini zorlaştırdığına dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, Miera (2008) göçmenlerin finansal kurumlar tarafından yeterince desteklenmemesinin, yüksek faiz oranları ve kredi onay süreçlerinin karmaşıklığı nedeniyle iş dünyasında önemli engeller yarattığını belirtmektedir. Bu örtüşen bulgular, finansal engellerin göçmen girişimciler üzerinde çok boyutlu bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki göçmen girişimci kadınlar, ekonomik faaliyetler aracılığıyla kaynakları harekete geçirerek istihdam yaratma, ekonomik değer üretme, devlete vergi sağlama ve yerel ürünlerin ihracatını gerçekleştirme gibi alanlarda ülke ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır (Çaha, vd, 2020: 155). Girişimlerini sürdürebilmek ve büyütebilmek için gerekli olan sermayeye ulaşmada karşılaştıkları engeller, işlerini kurma ve geliştirme süreçlerinde yavaşlatıcı bir etki

yaratmaktadır. Finansal kaynaklara daha kolay erişim sağlanması, göçmen girişimci kadınların hem yerel hem de ulusal düzeyde ekonomik katkılarına artıracaktır.

7. Göçmen Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Bürokratik Engeller

Göçmen kadın girişimcilerin iş kurma ve işlerini yönetme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklardan biri de bürokratik engellerdir. Türkiye’de iş kurmak için gerekli olan yasal prosedürler, yerli girişimciler için bile zaman alıcı ve karmaşık olabilirken, göçmenler için bu süreç daha da zorlayıcı olabilmektedir. Araştırma bulguları, Türkiye’de iş kurma süreçlerinde gerekli olan yasal prosedürlerin karmaşıklığı ve zaman alıcılığının, göçmen girişimcilerin iş faaliyetlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Katılımcılar, bürokratik engellerin iş kurma süreçlerini zorlaştırdığını ve bu süreçte ciddi zaman ve enerji kaybı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu engellerin aşılmasında, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi, göçmen girişimciler için önemli bir destek unsuru olarak değerlendirilebilir.

Bir katılımcı, bu durumu şöyle anlatmıştır: "*İşimi kurarken o kadar çok evrak işi vardı ki, bazen pes etmeyi bile düşündüm. Her adımda yeni bir bürokratik engelle karşılaştım. Bu süreçte zaman ve enerji kaybettim, ama sonunda başardım.*" Bu ifade, göçmen kadınların iş kurma sürecinde karşılaştıkları bürokratik engellerin ne kadar yorucu olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Tablo 4: Bürokratik Engellerin İş Kurma Sürecine Etkileri

Bürokratik Engel	Etkileri
Evrak işlemleri ve yasal prosedürler	Zaman kaybı, iş kurma sürecinin uzaması
Vergi yükümlülükleri	Mali yük, işletme karlılığının azalması
İşyeri açma izinleri	Gecikmeler, iş başlangıcının ertelenmesi

Bürokratik engellerin üstesinden gelmek için bazı katılımcılar, bu süreçlerde onlara rehberlik edecek danışmanlar ya da yerel avukatlar tutmuştur. Diğerleri ise bu konuda deneyimli iş insanlarından tavsiye almış ve yasal süreçleri daha etkili bir şekilde yönetmeye çalışmıştır. Bu

çabalar, göçmen kadınların iş kurma sürecinde karşılaştıkları bürokratik engelleri aşmalarına yardımcı olmuştur.

Göçmen girişimci kadınların karşılaştığı bürokratik engeller, hibe ve programlara erişimde büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Bu kadınların işlerini kurarken veya büyötmeye çalışırken karşılaştıkları en önemli engellerden biri, bürokratik süreçlerin karmaşıklığı ve devlet kurumlarıyla olan sınırlı iletişimidir. Göçmen girişimci kadınların hem yerel finansal kaynaklara hem de devlet desteklerine ulaşabilmesi için bürokratik işlemlerin basitleştirilmesi ve devlet kurumları arasındaki iletişimin iyileştirilmesi kritik öneme sahiptir.

Özellikle göçmen girişimci kadınlar, kuramsal bilgi eksikliği nedeniyle devlet kurumlarının karmaşık yapısını aşarak sorunlarını çözmekte zorlanmakta ve bu süreçlerde sıkça tıkanmaktadır. Göçmen girişimci kadınların resmi ve gayri resmi ağlara ulaşarak destek alabilmeleri önerilse de genel anlamda göçmen girişimciler bu tür ağların dışında kalma eğilimindedir (Akın & Reyhanoğlu, 2022: 22).

8. Göçmen Kadın Girişimcilerde Sosyal Sermaye ve Toplumsal Destek

Anavatanlarındaki savaş ve karışıklık nedeniyle hızla ülkelerini terk etmek zorunda kalanlar hem fiziksel hem de sosyal kaynaklarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca bu kişiler daha önceden sahip oldukları nitelikleri belgeleyen evrakları kendi ülkelerindeki kargaşadan dolayı yitirmiş olabilmektedirler (Akın & Reyhanoğlu, 2022: 9-10). Bu durum, göç ettikleri yeni ülkelerde girişimcilik faaliyetlerine başlamak için bu kaynakları yeniden inşa etme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle sosyal sermaye ve toplumsal destek, göçmen kadın girişimcilerin iş dünyasında başarı elde etmeleri için kritik öneme sahiptir. Göçmen girişimci kadınlar, yeni bir çevreye uyum sağlarken eski sosyal ağlarından kopmanın getirdiği zorlukları yaşar ve aynı zamanda yeni sosyal ve profesyonel bağlantılar kurmakta güçlük çekebilirler. Toplumsal destek mekanizmalarına erişim ise bu süreçte onları destekleyebilir; ancak bu mekanizmalara ulaşmak, dil bariyerleri, kültürel farklıklar ve bürokratik engeller nedeniyle her zaman kolay olmayabilir.

Araştırmadaki bulgular da sosyal sermaye ve toplumsal desteğin göçmen kadın girişimcilerin iş hayatındaki başarılarında kritik rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sosyal sermaye hem finansal hem de manevi destek olarak işlev görmüş ve girişimcilik süreçlerinde kritik bir rol oynamıştır. Aile, arkadaş ve topluluk desteği, bu kadınların iş süreçlerindeki zorlukları aşmalarında ve sürdürülebilir bir iş yapısı oluşturmalarında belirleyici olmuştur. Sosyal

sermaye, göçmen kadın girişimcilerin işlerini büyütmeleri ve yerel iş ağlarına entegre olmaları açısından hayati bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, göçmen toplulukların sağladığı ağların ve destek gruplarının güçlendirilmesi, bu girişimcilerin başarı oranlarını artıracak önemli bir etkidir.

Bir katılımcı, sosyal sermayenin önemini şu şekilde ifade etmiştir: "*Ailem ve arkadaşlarım olmasaydı bu işte başarılı olamazdım. Onların desteği sayesinde zorlukların üstesinden geldim ve işimi büyütedim.*" Bu ifade, sosyal sermayenin göçmen kadın girişimciler için ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

Tablo 5: Sosyal Sermaye ve Toplumsal Desteğin İş Başarısına Katkıları

Sosyal Sermaye Unsuru	Katkıları
Aile desteği	Finansal yardım, moral desteği
Arkadaş desteği	Ağ genişletme, iş bağlantıları
Göçmen topluluklarının desteği	Tecrübe paylaşımı, bilgi alışverişi

Göçmen kadın girişimciler, sosyal sermayelerini etkin bir şekilde kullanarak işlerini büyütmeyi başarmışlardır. Özellikle, göçmen topluluklarının sağladığı ağlar ve destek grupları, bu kadınların iş dünyasında başarılı olmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Bazı katılımcılar, göçmen dernekleri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla işlerini tanıtma fırsatı bulmuş ve yeni müşteri kitlelerine ulaşmıştır.

9. Göçmen Kadın Girişimcilerin Türkiye'ye Sağladığı Sosyoekonomik Katkılar

Göçmen kadın girişimciler, Türkiye ekonomisine ve toplumsal yapısına çok yönlü katkılarda bulunmaktadır. Ekonomik alanda, bu girişimciler yeni iş alanları yaratarak yerel ekonominin büyümesine ve istihdamın artmasına destek vermektedir. Mesela tekstil sektörü gibi stratejik alanlarda faaliyet gösteren göçmen girişimciler, ihracat yaparak ülkeye döviz kazandırmakta ve Türkiye'nin küresel ticaret ağlarına entegrasyonunu güçlendirmektedir. Ayrıca, sağlık ve eğitim gibi kritik sektörlerde hizmet sunarak, toplumun genel refah düzeyini artırmakta ve bireylerin ekonomik becerilerini geliştirmektedirler.

Tablo 6: Sosyo-ekonomik Katkıları

Katkı alanları	Katkı türü
İstihdam Yaratma	Yerel ekonominin büyümesine ve işsizlik oranının düşmesine katkı sağlama
Ekonomik Büyüme	Yeni iş alanları açarak Türkiye'nin ekonomik dinamizmini arttırma
Kültürel Çeşitlilik	Göçmen ve yerel topluluklar arasında kültürel etkileşimi artırarak toplumsal uyumun güçlenmesine hizmet etme

Göçmen kadın girişimcilerin sosyoekonomik katkıları yalnızca ekonomik büyüme ve istihdam yaratma ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda kültürel çeşitliliğin artmasına, toplumsal dayanışmanın güçlenmesine ve sosyal sermayenin gelişmesine de önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu kadınlar, yerel halk ile göçmen topluluklar arasında kültürel etkileşimi artırarak, toplumsal uyumun güçlenmesine hizmet etmektedirler. Bununla birlikte, bu girişimciler vergi ödemek suretiyle yerel ekonomiye katkı sağlamakta ve ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Göçmen girişimci kadınların faaliyetleri, ekonomik değer yaratmanın yanı sıra toplumsal dönüşümü teşvik eden dinamikler sunmaktadır. Eğitim ve sağlık sektörlerindeki girişimleri, bireylerin hayat standartlarını yükseltmekte ve toplumun genel refahını artırmaktadır.

Literatürde göçmenlerin ekonomik faaliyetleriyle yerel topluluklara entegrasyon sağladığına ve sosyo-ekonomik yapı üzerinde olumlu etkiler yarattığına ilişkin farklı çalışmalar bulunmaktadır. Göçmen girişimcilerin Hatay gibi bölgelerde girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaları, yerel ekonomiye önemli sosyoekonomik katkılar sağlamaktadır. Özellikle yeni firmaların kurulması, bölgesel kalkınmayı hızlandırarak istihdam yaratma, vergi gelirlerinin artışı ve bölgenin ekonomik cazibesini yükseltme gibi stratejik faydalar doğurur. Göçmen girişimciliği, bölgenin ekonomik canlanmasına katkı sunarken, hizmet sektörünün gelişmesi ve bölgesel gelirlerin bölge içinde kalmasına da destek sağlamaktadır (Özkul & Dengiz, 2018: 915). Bu girişimciler, sadece ekonomik katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal

entegrasyonun güçlenmesine ve yerel halk ile göçmenler arasında yeni köprüler kurulmasına da önayak olmaktadır.

Azerbaycanlı göçmen girişimci kadınlar üzerinde yapılan bir çalışma bu kadınların Türkiye ekonomisine hangi yönlerden katkı sağladığını ortaya koymuştur. İstanbul hazır giyim sanayisinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar, sektöre önemli sosyoekonomik katkılar sunmaktadır (Kaya, 2020: 43). Göçmen kadınların girişimci ruhu ve iş gücüne aktif katılımı, sanayinin gelişimine ivme kazandırarak üretkenliği artırmaktadır. Bu kadınların katkıları, sadece ekonomik boyutta kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapının güçlenmesine de uzanmaktadır. Göçmen kadın girişimciler, sanayinin iş gücü açığını doldurarak yerel ekonomiye destek sunarken, aynı zamanda yeni iş olanakları yaratarak istihdamın artmasına ve bölgedeki sosyoekonomik kalkınmaya öncülük etmektedirler. Benzer şekilde, Suriyeli göçmen girişimci kadınlar üzerine yapılan araştırmalar da bu kadınların özellikle gıda ve hizmet sektörlerinde kendi işlerini kurarak ekonomik kalkınmaya katkı sağladığını göstermektedir (Alkan, 2018: 67). Ayrıca, Iraklı göçmen kadın girişimcilerin perakende ve el sanatları sektörlerinde faaliyet göstererek yerel ekonomiyi canlandırdığı ve kültürel etkileşimi artırdığı bulgulanmıştır (Demir, 2019: 112). Bu tür araştırmalar, farklı göçmen kadın gruplarının girişimcilik yoluyla hem ekonomik hem de toplumsal alanda pozitif etkiler yarattığını vurgulamaktadır.

10.Sonuç

Bu çalışma, İstanbul'da yaşayan göçmen kadın girişimcilerin iş dünyasında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejileri derinlemesine ele almıştır. Araştırma, göçmen kadınların girişimcilik yolculuğundaki deneyimlerini ortaya koyarak hem akademik literatüre hem de politika yapımcılar için pratik önerilere önemli katkılarda bulunmaktadır. Bulgular, dil bariyerleri, kültürel uyum sorunları, finansal erişim güçlükleri ve karmaşık bürokratik süreçler gibi temel zorlukların, bu kadınların iş kurma ve sürdürme süreçlerinde ciddi engeller oluşturduğunu göstermektedir. Buna karşılık, sosyal sermaye ve toplumsal desteğin, bu engelleri aşmada hayati bir öneme sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları, göçmen kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorlukları aşabilmeleri için birtakım somut çözüm önerileri sunmaktadır. İlk olarak, dil bariyerlerinin aşılması ve sosyal entegrasyonun hızlandırılması için kapsamlı dil kursları ve kültürel uyum programlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu tür programlar, kadınların hem iş dünyasında hem de

sosyal hayatta daha etkin ve başarılı olmalarını sağlayacaktır. Finansal erişim konusunda ise, göçmen kadın girişimciler için düşük faizli krediler, mikro finans projeleri ve finansal okuryazarlık eğitimleri gibi özel destek mekanizmalarının devreye sokulması önem arz etmektedir. Bankalar ve finansal kurumların esnek ve ihtiyaçlara uygun çözümler sunması, kadınların işlerini kurmalarını ve büyütmelerini destekleyerek ekonomik bağımsızlık kazanmalarına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, bürokratik süreçlerin basitleştirilmesi ve göçmen kadınlara yönelik rehberlik hizmetlerinin artırılması, iş kurma sürecindeki engelleri azaltabilir. Hedefe yönelik, anlaşılır bilgi ve danışmanlık hizmetleri, bu kadınların bürokratik işlemleri daha kolay yönetmelerini sağlayacaktır. Sosyal sermaye ve toplumsal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Ağ oluşturma etkinlikleri, mentorluk programları ve topluluk temelli destek grupları, kadınların iş dünyasında kendilerine güven kazanmalarına ve iş süreçlerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Toplumda farkındalık yaratmak adına, göçmen kadınların katkılarını vurgulayan ve karşılaştıkları zorlukları görünür kılan kampanyalar düzenlenebilir. Bu tür farkındalık projeleri, toplumsal desteği artırarak daha kapsayıcı bir iş ortamının oluşmasını sağlayacaktır.

Teorik açıdan, bu çalışma göçmen kadın girişimcilerin iş hayatındaki deneyimlerini yeni bir bakış açısıyla ele alarak mevcut literatürü zenginleştirmektedir. Göçmenlik ve girişimcilik literatüründe yer alan dil bariyerleri, kültürel uyum sorunları ve sosyal sermayenin etkisi gibi temalar, bu araştırmanın bulguları ışığında yeniden değerlendirilebilir. Sosyal sermaye ve toplumsal destek mekanizmalarının girişimcilik başarısındaki rolü üzerine yeni içgörüler sunan bu çalışma, göçmen girişimciliğin başarı faktörlerini daha geniş bir perspektiften ele almayı mümkün kılmaktadır.

Sonuç olarak, göçmen kadın girişimcilerin ekonomik ve toplumsal katkılarının sürdürülebilirliği, onların karşılaştıkları zorlukları aşma stratejilerinin etkinliğine bağlıdır. Bu nedenle, önerilen politikalar ve destek mekanizmaları, yalnızca bireysel başarıları artırmakla kalmayacak, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik kalkınmayı da destekleyecektir. Göçmen kadınların girişimcilik yolculuklarını kolaylaştırmak hem bireysel güçlenmelerini sağlayacak hem de daha güçlü ve kapsayıcı bir toplum inşa etme yolunda önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Akın, Ö., & Reyhanoğlu, M. (2022). Benzerlikleri ve Farklılıklarıyla Göçmen Girişimciler ve Mülteci Girişimciler: Bir Tipoloji Önerisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1-31.
- Alkan, H. (2018). Suriyeli Göçmen Kadınların Girişimcilik Yolculuğu: Gıda ve Hizmet Sektörü Örnekleri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 67-85.
- Baycan-Levent, T., & Nijkamp, P. (2009). Characteristics of Migrant Entrepreneurship in Europe. *Entrepreneurship & Regional Development*, 21(4), 375-397.
- Chand, M., & Ghorbani, M. (2011). National Culture, Networks, Ethnic Entrepreneurship: A Comparison of the Indian and Chinese Immigrants in the US. *International Business Review*, 20, 593-606.
- Çaha, Ö., Çıtıptıoğlu, A. K., Adıgüzel, Y., Demir, A. O., & Altınkoz, O. (2020). İstanbul Göçmen Girişimci Araştırması. *Uluslararası Göç ve Mülteci Derneği (İMRA) Yayınları*.
- Çarıkçı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., & Arslan, Ö. (2024). Nitel Araştırmalarda Tematik Analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140.
- Demir, R. (2019). Iraklı Göçmen Kadın Girişimcilerin Ekonomik ve Kültürel Etkileri: Perakende ve El Sanatları Sektörü. *Uluslararası Göç ve Ekonomi Dergisi*, 5(3), 112-130.
- Guthrie, G. (2010). *Basic Research Methods: An Entry to Social Science Research*. California: Sage Publication.
- Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women's empowerment. *Development and Change*, 30(3), 435-464.
- Kara, E., Yapucuoğlu, M. D., & Ballı, F. E. (2023). Göçmen Kadınların Sosyal Uyum Süreçlerinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Kaur, M. (2014). Women Entrepreneurship in India. 1(12), 125-131.

- Kaya, S. B. (2020). Türkiye’de Çalışan Göçmen Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Ve Benlik Algısı. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul .
- Khan, H., & Reaside, R. (2014). *Research Methods for Business and Social Science Studies (Second Edition)*. California: Sage Publication.
- Kloosterman, R., & Rath, J. (2001). Immigrant Entrepreneurs in Advanced Economies: Mixed Embeddedness Further Explored. *Journal of Ethnic And Migration Studies*, 27(2), 189-201.
- Kloosterman, R., van der Leun, J., & Rath, J. (2002). Mixed embeddedness: (In)formal economic activities and immigrant businesses in the Netherlands. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23(2), 252-266.
- Özkul, G., & Dengiz, S. (2018). Göçmen Girişimcilik Bağlamında Suriyeli Göçmenlerin Hatay İline Olan Ekonomik Katkıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(26), 897- 909.
- Özyılmaz, A. M., & Yavuzer, H. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 9(1), 236-254.
- Parlak, N. K., & Güler, Ç. U. (2022). Göçmen Girişimciliği Bağlamında Suriyeli Girişimciler: İstanbul İli Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 20(469), 849-884.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 161-182.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(65), 84-114.
- Şenay, B. (2010). Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Ulusaşırı Kimlikler: Avustralyalı Türkler Örneği. In P. E. Rasim Özgür Dönmez (A cura di), *Türkiye’de Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler* (255-287). İstanbul: Say Yayınları.
- TİSK. (2020). Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Raporu. *TİSK*.

Walby, S. A., & Strid, S. (2012). Intersectionality: Multiple Inequalities in Social Theory. *Sociology*, 46(2), 224-240. doi: 10.1177/0038038511416164

Wang, Q. (2010). Immigration and Ethnic Entrepreneurship: A Comparative Study in the United States. *Growth and Change*, 3(41), 430-458.

Yeter, E. (2018). Suriyeli Göçmen Kadınların Dini-Kültürel Kimlik Oluşturmalarında Yerel Dini Kültürün Etkisi: Kahramanmaraş Örneği. *ANTAKİYAT/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 99-126.

Yazarın Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.